

11. Зеер Э., Заводчиков Д. Идентификация универсальных компетенций выпускников работодателем // Высшее образование в России. – 2007. – № 11. – С.40-46.

Анотація

У статті розглядається проблема професіоналізації і набуття досвіду практичної діяльності фахівця з позицій професійної компетентності.

Аннотация

В статье рассматривается проблема профессионализации и приобретения опыта практической деятельности специалиста с позиций профессиональной компетентности.

Summary

The article focuses on proving the problem of professionalization and getting of experience in practical activity of a specialist from the position of professional competence.

Подано до редакції 12.12.2009 р.

□ 2009

Ярошук Л.Г.

ДЕЯКІ ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

Постановка проблеми у загальному вигляді... Сучасні пріоритети розвитку освіти зумовлюють потребу у підготовці педагогів, здатних до творчої праці, професійного розвитку та вдосконалення, освоєння та впровадження нових освітніх технологій. Наша держава, проголосивши людину найвищою цінністю, стала на шлях втілення гуманістичних ідей у педагогічну теорію та практику. Тому підготовка педагогічних кадрів у нинішніх умовах має забезпечувати оптимальні передумови для самореалізації особистості, розкриття усіх її потенційних можливостей, здатності до творчості, спроможності приймати нестандартні та оперативні рішення. Відтак важливою є підготовка творчого майбутнього вчителя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Проблема становлення творчої особистості майбутнього педагога досліджується філософами, психологами і педагогами. Велику увагу цій проблемі приділяли В.Володько, В.Загвязинський, В.Кан-Калик, І.Козловська, В.Маслов, В.Пекельна, П.Сікорський, А.Сологуб, А.Фурман, В.Шулдик, О.Ярошенко та ін.

Представники експериментальної педагогіки Г.Холл, Е.Торндайк, У.Кілпатрик на основі лабораторних спостережень висунули теорію вродженої розумової обдарованості, а як основний педагогічний принцип – саморозвиток особистості. Теорія вродженої розумової обдарованості зародилася в Англії, але набула поширення в США. Педагоги П.Блум, Р.Ганьє, Б.Скіннер, Дж.Брунер розробляли раціоналістичну модель освіти. А.Маслоу, А.Комбс мають інший погляд на освіту, тому вони є представниками феноменологічного напрямку, який розглядає гуманістичну спрямованість освіти. Ми поділяємо думку Н.Кузьміної у тому, що успішна самореалізація творчого потенціалу майбутнім педагогом у процесі творчої діяльності неможлива без самоаналізу та самоорганізації. Саморозвиток особистості й самореалізація її інтелектуальних і творчих сил відбуваються наче зсередини власних інтересів, потреб, установок, усвідомлення власних здібностей і можливостей.

Формулювання цілей статті... Метою дослідження є обґрунтування окремих теоретичних аспектів становлення творчої особистості майбутнього вчителя як інтегрального утворення відповідно до реальних тенденцій сучасної освіти і нової ролі вчителя в цій освіті.

Виклад основного матеріалу дослідження... Відзначимо, що згідно з "Національною доктриною розвитку освіти" (2002 р.), розбудова системи освіти в Україні зорієнтована на європейські стандарти. Вони репрезентують такі риси європейської освіти, як багаторівневність і безперервність, доступність, ефективність і якість. Однак європейськість національної системи освіти не вичерпується її цивілізаційним рівнем. Національний освітній простір коеволюціонує з європейським також на культурно-духовному, що репрезентує низку загальнолюдських вартостей, вироблених західною цивілізацією. При цьому пріоритетною вартістю європейського освітнього простору є особа, її права та свободи [2, с. 153], тобто особистісна орієнтація освіти, що, в свою чергу, вимагає створення нової технології освіти з акцентуванням уваги викладача не на предметові, що вивчається, а на студентів, що навчається. За такого підходу ідеалом навчання є особистість не з енциклопедично розвиненою пам'яттю, а з гнучким розумом, з швидкою реакцією на все нове, з креативним мисленням, з повноцінно розвинутими потребами подальшого пізнання і самостійних дій.

Наш час вимагає яскравої особистості майбутнього педагога, який крім досконалого володіння своїм предметом викладання, глибоко володіє досягненнями наук про людину та закономірностями її розвитку, новими педагогічними технологіями та мистецтвом спілкування. Вчитель сьогодення покликаний бути носієм накопичених культурою новітніх загальнолюдських цінностей, повинен всебічно знати національні, культурні, історичні традиції свого народу, адже він має виховати творчу, всебічно розвинену і компетентну особистість.

Головним завданням вищого педагогічного навчального закладу є формування, перш за все, суб'єкта професійної діяльності, який здатний творчо розв'язувати проблеми педагогічного процесу. "Ми повинні готувати вчителя, який би розумів, умів і бажав сприяти формуванню особистості дитини. А для цього він у стінах університету має сам стати такою особистістю" [3, с. 2]. Інтенсивно зростаюче підвищення попиту на вчителів, які спроможні знаходити найбільш ефективні способи вирішення завдань розвитку творчого потенціалу учнів, значно актуалізує проблему дослідження.

Творча діяльність має свої історичні аспекти, які ми пропонуємо для розгляду.

У багатьох випадках роль педагогічної технології спрямовується не тільки на творчу діяльність, а й на обізнаність викладача із формами виявлення обдарованих і талановитих студентів. Однак реальність нинішньої ситуації мало сприяє такій діяльності.

Талант – це справжнє багатство для кожної країни, кожного суспільства. В Японії це зрозуміли ще в 1930 році, спрямувавши зусилля всього суспільства на виявлення талантів і розвиток перспективних галузей науки. Талант – це не тільки економічний фактор, а й громадське надбання, адже талановиті особистості впливають на розвиток і характер держави в цілому. Основа таланту – обдарованість, яку часто вважають джерелом благополуччя.

Відомий фізик П.Л. Капіца характеризував розвиток суспільства за такими ознаками: а) поширення здорового способу життя; б) зростання матеріального добробуту, яке вимірюється збільшенням національного прибутку; в) зростання духовних та інтелектуальних здібностей людей.

Важливу роль у розвитку творчих здібностей відіграє інтелект. У психології інтелектом вважають спільність здібностей, які характеризують рівень та якість розумових процесів особистості. Функція інтелекту полягає в умінні свідомо розв'язувати об'єктивно існуючі проблеми. Інтелект – це індивідуальна система розумових здібностей, яка виражається в діяльності, знаннях, уміннях і навичках.

Видатний китайський філософ Конфуцій закликав виявляти особливо обдарованих людей та інтенсивно розвивати їхні здібності. Відомий у Європі вчений Ф. Гальтон у 1869 р. видав книжку "Геній та спадковість", яка вийшла друком у Лондоні. Інший учений В. Освальд у Лейпцігу опублікував у 1919 році працю під назвою "Великі люди". До розряду важливих праць із питань розвитку особистості слід віднести працю В. Штерна „Психологічні дослідження здібностей та діагностика здібностей. Ріст талантів" (Лейпціг; Берлін, 1916) [4, с. 260].

Ми враховуємо тезу психологічної науки про те, що творчість – показник продуктивної діяльності.

Творчість, за словником С.І. Ожегова, – створення нових за задумом і реальним втіленням культурних та матеріальних цінностей [5, с. 703].

У психологічному словнику творчість – діяльність, результатом якої є створення нових матеріальних і духовних цінностей.

Педагогічна енциклопедія визначає творчість як вищу форму активності та самостійної діяльності особистості [4, с. 259].

У філософському словнику вказано, що творчість – це продуктивна людська діяльність, здатна породжувати якісно нові матеріальні і духовні цінності суспільного значення [7, с. 684].

В "Українському педагогічному словнику" С.У. Гончаренко так трактує дефініцію "творчість": "продуктивна людська діяльність, здатна породжувати якісно нові матеріальні і духовні цінності суспільного значення. Розвиток творчого потенціалу діяльності є важливою умовою культурного прогресу суспільства й виховання людини. Тому на всіх щаблях школи (початкової, середньої, вищої) слід звертати особливу увагу на формування в учнів різноманітних, глибоких і міцних систем знань, на максимальну стимуляцію самостійної діяльності учнів, на розвиток стійких творчих інтересів, цілеспрямованості творчих пошуків, наполегливості під час виконання творчих завдань" [1, с. 326].

Тобто, творчість у широкому розумінні слова – це те, що народжує щось нове.

В "Українському педагогічному словнику" знаходимо визначення і поняття "педагогічна творчість". Автор зазначає, що це – оригінальний і високоефективний підхід учителя до навчально-виховних завдань, збагачення теорії і практики виховання й навчання. Досягнення творчого результату забезпечується систематичними цілеспрямованими спостереженнями, застосуванням педагогічного експерименту, критичним використанням передового педагогічного досвіду. Педагогічна творчість стосується різних сторін діяльності вчителя – проведення навчальних занять, роботи над організацією колективу учнів відповідно до їхніх вікових та індивідуальних особливостей, проектування особистості учня, вироблення стратегії і тактики педагогічної діяльності з метою оптимального виконання завдань всебічного розвитку особистості [1, с. 326].

Знаходимо і інші думки з приводу поняття творчості. Так, дослідник Є.С. Громов вказує на те, що творчість передбачає не обов'язкове створення чогось нового за відхідним матеріалом, а може мати форму рекомбінації певних відомих елементів, бо, на його думку, творчість – не тільки творення чогось нового, а й руйнування. За словами Є.С. Громова, основні фази творчості важко піддаються об'єктивному аналізу, зокрема такі компоненти, як: а) творче мислення; б) індивідуальний стиль діяльності; в) педагогічна імпровізація; г) умови творчої діяльності [4, с. 259].

Таким чином, мета педагогічної творчості майбутнього вчителя полягає у створенні сприятливих психолого-педагогічних умов для розвитку потенційних можливостей кожного учня в навчально-виховному процесі.

Модель творчо підготовленого майбутнього педагога включає певні параметри: всебічно вихований, психологічно і методично ерудований, з міцно сформованими професійними вміннями, з яскраво вираженою педагогічною спрямованістю, з розвинутим дидактично-методичним мисленням. Це спеціаліст з вираженим індивідуально – творчим стилем роботи.

Отже, педагогічна творчість майбутнього вчителя – це педагогічна діяльність, спрямована на розвиток потенційних можливостей кожного учня у навчально-виховному процесі, для якої характерні:

- виникнення протиріччя, проблемної ситуації;
- наявність об'єктивних (соціальні, матеріальні) і суб'єктивних (знання, уміння, особистісні якості, мотивація, творчі здібності) умов для творчості;
- об'єктивна чи суб'єктивна новизна й оригінальність процесу та результату;
- соціальна та особиста вага і прогресивність (педагогічна творчість учителя робить певний внесок у розвиток суспільства та особистості);
- діалектична взаємозумовленість впливу на розвиток як дитини, так і самого вчителя зовнішнього і внутрішнього саморуху особистості (виховання й самовиховання, розвиток і саморозвиток тощо).

Найважливіші риси педагогічної креативності майбутнього вчителя:

- високий рівень соціальної і моральної свідомості;
- пошуково-проблемний стиль мислення;
- розвинені інтелектуально-логічні здібності (вміння аналізувати, обґрунтовувати, пояснювати, виділяти головне тощо);
- проблемне бачення;
- творча фантазія, розвинена уява;
- специфічні особисті якості (сміливість, готовність до ризику, цілеспрямованість, допитливість, самостійність, наполегливість, ентузіазм);
- специфічні ведучі мотиви (необхідність реалізувати своє "я", бажання бути визнаним, творчий інтерес, захопленість творчим процесом, прагнення досягти найбільшої результативності в конкретних умовах праці);
- комунікативні здібності;
- здатність до самоуправління;
- високий рівень загальної культури.

Вочевидь, творча особистість – мудра. У всі часи істинний мудрець – це не безпристрасний резонер або праведний самітник, а жива особистість, що веде активну боротьбу з чужою або власною недосконалістю заради добра й справедливості. Мудрість допомагає проектувати свій життєвий шлях, адекватно прогнозувати свою власну поведінку та її наслідки за різних обставин, обираючи найбільш правильні, розумні їх варіанти заради реалізації свого призначення та покликання.

Реформування освіти в Україні сьогодні як раз і спрямоване на те, щоб допомогти молоді протягом навчання розвинути світогляд, креативне мислення, ціннісні орієнтації, структурні якості особистості, завдяки яким вона активно інтегрується в реформаційні процеси.

У свою чергу це вимагає як нових фахових якостей майбутнього педагога, так і нових моделей організації навчального процесу, що вмотивовує потребу радикальної модернізації змісту педагогічної освіти, але водночас збереження й посилення національних пріоритетів у майбутньому, творчості педагогів та студентів [6, с. 45].

Висновки... Формування творчої особистості майбутнього вчителя, підготовка його до педагогічної творчості – це проблема, вирішення якої на сьогоднішній день не завершено. Узагальнений досвід, спостереження та експериментальні дані свідчать, що процес формування педагогічної творчості у майбутніх вчителів не приведе до ефективних наслідків, якщо не буде передбачена його органічна єдність із розвитком становлення їх творчої особистості, формуванням уміння сприйняти педагогічну діяльність як творчий процес.

Щоб виховати справжню творчу особистість, розвинути потенційні творчі можливості дитини, учителю необхідно оволодіти методами і засобами, які розвивають креативні риси особистості. Для реалізації такої мети

педагог і сам повинен уміти творити, адже творчість розвивається через творчість, адже це необхідна умова становлення майбутнього педагога, його самопізнання, розвитку.

Отже, педагогічна діяльність — це передусім діяльність творча. Без творчості неможливі ні виховний, ні навчальний процеси адже учитель творить нову особистість, яка житиме в цьому суспільстві, стане його невід'ємною часткою.

Таким чином, узагальнюючи вищезазначене, зауважимо, що творча особистість майбутнього педагога, без сумніву, виступає сьогодні одним із цілепокладаючих орієнтирів, які сприяють виявленню творчої активності учня і розвитку його як цілісної інтегральної особистості, що житиме і працюватиме в умовах відкритого європейського простору.

Література

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / Семен Устимович Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
2. Занина Л.В. Основы педагогического мастерства / Л. В. Занина, Н. П. Меньшикова. – Ростов-на-Дону, 2003. – 287 с.
3. Кремень В.Г. Розвиток педагогічної освіти України та її інтеграція в європейський освітній простір / В.Г.Кремень // Освіта України. – 2004. – 19 жовтня. – С.2.
4. Нісімчук А.С. Педагогіка: підручник / Андрій Сергійович Нісімчук. – К.: Атіка, 2007. – 344 с.
5. Ожегов С.И. Словарь русского языка / Сергей Иванович Ожегов. – М.: Русский язык, 1984. – 798 с.
6. Пріма Р.М. Професійна мобільність майбутнього вчителя початкових класів: навч.-метод. посіб. / Раїса Миколаївна Пріма. – Луцьк: РВВ "Вежа" Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2007. – 128 с.
7. Філософський словник [за ред. В.І. Шинкарука]. – К.: Укр. рад. енциклопедія, 1986. – 796 с.

Анотація

Становлення творчої особистості майбутнього вчителя є одним із завдань навчально-виховного процесу вищого навчального педагогічного закладу. У статті розглядаються деякі теоретичні аспекти становлення творчої особистості майбутнього вчителя, проаналізовано зміст понять "творчість" та "педагогічна творчість".

Аннотация

Становление творческой личности будущего учителя является одним из заданий учебно-воспитательного процесса высшего учебного педагогического заведения. В статье рассматриваются некоторые теоретические аспекты становления творческой личности будущего учителя, проанализировано содержание понятий "творчество" и "педагогическое творчество".

Summary

Becoming of creative personality of future teacher is one of tasks educational-educate to the process of higher educational pedagogical establishment. Some theoretical aspects of becoming of creative personality of future teacher are examined in the article, it is analysed maintenance of concepts "creation" and "pedagogical creation".

Подано до редакції 20.12.2009 р.

□ 2009

Яцула Т.В.

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ЗМІСТУ ОСНОВНИ КОМПОНЕНТІВ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ВЧИТЕЛЯ ЗІ ШКОЛЯРАМИ У СФЕРІ ДОЗВІЛЛЯ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Кардинальні зміни в освітньому просторі виховання (суб'єкт-суб'єктні відносини між вихователем і вихованцями; наголошення на реалізації гуманістичних, особистісно орієнтованих підходів у виховній взаємодії, визнання фасилітативного типу вчителя-вихователя та педагогічної підтримки, психолого-педагогічного супроводу особистісного розвитку дитини як основи нової парадигми виховання та ін.) ставлять педагогів перед необхідністю постійного вдосконалення професійно-педагогічної культури, складовою якої є культура особистісної взаємодії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Наукові дослідження проблеми підготовки вчителя пов'язані з роботами В.П.Андрущенко, Є.С.Барбіної, І.М.Богданової, М.М.Боритька, Н.В.Гузій, О.А.Дубасенюк, М.Б.Євтуха, І.А.Зязюна, Т.І.Іванової, Н.В.Кічук, О.Я.Савченко, С.О.Сисоєвої, В.О.Сластьоніна, І.А.Колесникової, Н.В.Кузьминої, А.К.Маркової, Л.М.Мітіної та ін. Вони свідчать, що зміни, які відбуваються у суспільстві спрямовують освіту на відповідні зміни у професійній підготовці вчителя. Саме тому мета підготовки вчителя повинна бути пов'язана не тільки з формуванням навичок діяльності, а й з розвитком особистісних характеристик майбутніх вчителів. Перехід від цілі навчання у "виді знань – умінь – навичок у їх класичному розумінні до особистісних характеристик майбутнього професіонала" виступає показником професійної зрілості людини, професійного розвитку вчителя [2].